

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

6. De vi, & potestate legis humanae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

ta, Perfarum instituta plurimum laudat, quod non, ut ceteri, de penis criminibus ex lege constitutendis solliciti sint; sed multo magis caueant, ne qua apud ipsos crimina perpetrentur.

Animaduertendum est, leges quae aliquid fieri praecipunt, id in aliquo virtutis officio reponere, etiam si alioqui non esset ex natura sua per se bonum: Ut cum Ecclesia ieiunia certis temporibus indicit, ea ad Temperantiam referuntur: fructuum decimam partem solum sacerdotibus lege imperat, id ad Iustitiam pertinet: sic etiam cum Principes iubent, sibi pendere tributa. Item, praecipit Ecclesia, ut in diebus festis singuli fideles, & pij Christi cultores Missae sacrificio interfint. Itē, ut presbyteri certis quibusdam caeremonijs Sacramenta ministrent. Prohibet templa, vasa, altaria, & res alias pollui, aut à laicis tangi, tractari: Haec omnia ad Religionem, & diuinum cultum spectant.

Tertio quaeritur, An legis sit vitia prohibere? Respondeo, esse, praefertim ea, quibus Iustitia ciuium violatur, incolumitati, & communi Reipublice saluti nocetur; pax, concordia, societas, & amicitia humana dissoluitur. Ut recte Demosthenes dixerit, & refertur. l. 1. c. 2. ff. de legib. legis esse coercere delicta, quae sponte, vel ignorantia contrahuntur. Scire tamen oportet, legis humanae non esse omnia ea mala vetare, quae prohibet ratio naturalis: leges enim aliquando permittunt mala, ut grauiora, & deteriora alia, vel plura deuitentur; Permittunt, verbi causa, leuiora vsuras, ut à longè maioribus vsuris ciues abstineant; concubinarum, & meretricis, ut adulteria, & alia his turpiora crimina caueantur.

Quarto quaeritur, An legis sit benefacta praemij afficere: & contra, malefacta poenis debitis punire? Respondeo, esse, ne impunita crimina delinquendi cupiditatem, & audaciam improbis, ac perditis hominibus addant, & augeant. Vnde Cicero lib. 3. de legib. merito scripsit: Noxae poenam parè esse debere, & in suo vitio oportere quemque plecti; ita ut vis à teri illata, capitis poena: avaritia, pecuniae multa: ambitio, & immodica honorum cupiditas, ignominia, & dedecore sanciantur. Platone etiam teste lib. 9. de legib. ut ciues ad bene agendum alliciantur, oportet quoque legibus praemia benefactis constitui; & idcirco milites, quorum strenua opera, duces & imperatores victoriam consequuntur, muneribus, & praemijs donare Respublica consuevit. Itē, Nobilibus immunitas multorum onerum dari à Principibus solet. Praeterea, Magistratibus atque Iudicibus, ne illi ob quaestum, & lucrum potestatem exercent, & iura reddant & sententias pronunciant; stipendia debita tribuuntur. Denique, ut ait Cicero in epist. ad M. Brutum, his duabus rebus praemio, & poena Respublicam in officio contineri, Solon & Plato docuerunt. Extat Martiani elegans admonitio in l. respiciendum. ff. de poenis, in leuioribus causis proniores ad lenitatem iudices esse debere: in grauioribus poenis seueritatem legum aliquo benignitatis temperamento leniendam, mitigandam, & exequendam.

Quinto quaeritur, Quot & quanam sint legis actus? Respondeo, quatuor enumerari à Modestino Iurifconsulto. in l. legis virtus. ff. de legib. vbi ait:

Legis virtus haec est; Imperare, Vetare, Permittere, Punire. Imperat Lex, ut cum iubet Lex Iulia, de Adulterijs, Accusantem, & Accusatum, & aduocatos esse praesentes, quando serui torquentur in causa adulterij. Item, Praecipit Lex, ut cum iubet seruos publicari, si postulerit, §. Quae in Digestis, & §. Iubet. ff. ad legem Iuliam, de Adulterijs. Vetat verò Lex; ut cum prohibet res immobiles minorum sine decreto alienari; Item, cum prohibet, ne res Ecclesiasticae distrahantur, l. Iubemus 2. c. de sacrosanctis Ecclesijs. Permittit Lex, qualis est illa quae militi, etiam post sententiam uti permittit exceptionibus suis, l. 1. c. de iuris, & facti ignorantia. Punir maleficia Lex; quales sunt illae leges, quae poenas irrogant delictis: ut constat in toto Titulo de Poenis in Digestis, & Codice. Obijcies, Legis esse quintum actum, Confutere: Ut cum extraneis Lex consulit, ne impendant agendo querelam, in l. 1. ff. de iusticio testamento. Item, quando consulit Lex, commodius esse possessorio, quam petitorio iure rem, & causam agere. l. 1. qui. ff. de rei. vindic. & consulit esse transactioni poenam addere, l. Pacto. ff. de Transa. Respondeo, Verbo Permittendi etiam verbum Confutendi contineri.

Sexto quaeritur, An leges oporteat ferri de his, quae frequenter accidunt? Respondeo, ex Theophrasto, qui citatur in l. iura. ff. de legib. Quae semel, aut bis contingunt, legislatores contemnere. l. Quoniam. ff. de legibus, & l. Nam ad eam. ff. de legibus dicitur: Ad ea potius debet aptari ius, quae frequenter, & facile, quam quae per raro eveniunt. Et l. Neque leges, ff. de legibus, cauetur: leges non ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendant, sed sufficit ea, quae plerumque accidunt, continere. l. ex his, ff. de legibus, ita utur: ex his, quae forte vno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur.

Septimo quaeritur, An legum deceat esse multitudinem, & frequentiam? Respondeo, minimè, ut docuit Iocrates in Areopag. & ut ait Thucydides apud Stobaeum c. 41. Arcefilaum dixisse ferunt: Vbi plurimae leges, & medicamenta forent, illic morborum, & iniustitiae, ac criminum plurimum esse. Item, vbi plurimae leges conduntur, facile contemni solent, eò quod ciues onerari grauius videantur. Iocrates loco citato dicebat, legum multitudinè signa esse mali status Respublicae, propterea quòd dum delicta quasi aggeribus coercere nitimur, leges cumulantur. Non sunt, inquit, legibus porticus implenda, sed ciuium animi iustitia, & virtute imbuendi: homines bene instituti paucis legibus facile diriguntur: improbi omnes leges facile contemnunt: bonis igitur paucae leges sufficienti: malis innumeræ satis non sunt.

Cap. VI.

De vi & potestate legis humanae.

PRIMO quaeritur, An lex humana habeat vim alligandi ciuium conscientias? De hac quaestione illud est certum, & compertum omnibus, penes Ecclesiam esse potestatem sancienti leges, quae hominum conscientias obstringant. Hoc enim definitum est in Concil. Constan. sess. 8. & 15. contra Ioan. Wicleff. & Ioan. Hus, & in constitutione Pontificia Leonis X. contra Lutherum, ar. 27. idem statuitur: quod facile etiam ex scripturis colligi potest. Nam ad Rom. 13. Omnis anima, ait B. Apostolus,

potestatis sublimioribus subdita sit. Infra: *Qui potestati resistit: Dei ordinationi resistit.* (vnde deducit) *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Præterea, ibidem: *Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* His planè affinia tradit B. Petrus Apostolus: *subditi, inquit, estote omni humane creaturae propter Deum: siue Regi, & quæ sequuntur.* Matth. 18. *si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Luc. 10. *Qui vos spernit, me spernit.*

Præterea, conuenit inter omnes, penes Ecclesiam esse potestatem, & ius, condendi Canones, siue leges, & iura quæ alligent conscientias, etiam ijs in rebus, quæ scriptæ non sunt in sacris literis. Nostræ enim tempestatis Hæretici, contendunt ostendere, Ecclesiarum Praefules, ac Romanos Pontifices non posse eiusmodi leges, Canones, vel constitutiones ferre, nisi de ijs, quæ in scripturis continentur, ad maiorem, & pleniorum eorum obseruationem: Sed profectò illi apertè conuincuntur ex eo, quòd refertur Actorum 15. ubi Apostoli scripserunt ad Gentes nuper ad Deum conuersas, in hæc verba; *Videtur enim est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, bene ageatis.* Hoc est; vt abstineatis vos à sanguine, & ijs cibis, qui sunt Deorū simulacris immolati, & ab omnibus quoque animantibus, quæ suffocata moriuntur. Quæ tria erant quidem veteris legis præcepta, sed omnino Christi Domini morte abrogata, ea tamen Apostoli gentibus imposuerunt ad tempus, vt vnà cum Iudæis possent interim commodè societatem coire, & inter se coherere: Fornicationis autem meminerunt in ea lege, quoniam licet sit in vniuersum iure naturali damnata, erat tamen eius apud Gentes magna ignorantia. Potest igitur Ecclesia aliquid nobis præcipere, quod non sit sacris literis imperatum. Monet item Apostolus, vt obediamus præpositis nostris, & subijciamur eis, qui sunt pro nobis Deo rationem reddituri.

Præterea, consentiunt itidè omnes, posse Principem ciuilem, aut Rempubicam profanam, legibus ciuium conscientias adstringere. Nam Apostoli Paulus, & Petrus locis supracitatis in vniuersum de omni potestate tum ciuili, tum Ecclesiastica loquuntur.

Contra hæc obijciuntur nonnulla. Primò, ex B. Augustino. lib. 22. *contra Faustum, ca. 27.* Peccatum est factum, dictum, vel concupitum cõtra legem Dei; ergo is, qui facit contra legem humanam, non peccat. Respondeo, Peccatum esse, quia est rectæ rationi contrarium; Augustinus autem, vt omne peccatum comprehenderet, definiuit peccatum esse contra legem æternam, seu contra legem Dei, quoniam lex Dei, est æterna eius ratio, quæ per naturam suam est recta. Vndè quicquid est contra rationem naturalem, vel contra quamcunque legem humanam, est contra legem, & rectam rationem diuinam, remotè quidem, non proximè. Si enim lex humana sit, eo ipso, est quod recta ratio aliquid iubens, vel vetans; & proximè qui legem humanam contemnit, & violat, rectæ rationi aduersatur, & eo ipso, legi quoque, & institutioni Dei, quæ in lege naturali, & humana implicite continetur. Secundò obijciuntur

d, quod 1. ad Timoth. 1. dicitur: *Iusto Lex non est posita:* ergo qui Dei beneficio iustitiam adeptus est, non est amplius humanis legibus subiectus. Respondeo, plurimum hallucinari Lutheranos interpretantes hunc Apostoli locum, ita vt dicant, iustum per fidem esse omni lege solutum, etiam naturali, & diuina: quoniam etiam cum scorto, inquit, iustus rem habeat, culpam ei Deus non imputat, hoc ipso, quod credit in Christum. Putant enim illi, omnia nostra opera esse mala, sed iustus per fidem Christi, culpæ, & damnationi minimè imputari. Præterea, vehementer errant alij quoque Hæretici docentes, iustos liberos esse ob omni humana lege; quamvis lege naturali, & diuina teneantur. Sensus itaque catholicus, & germanus eius loci esse potest triplex. Primus quidem ille, vt lex iusto non sit posita; quasi dicat, Non est lata Lex propter iustos, sed propter impios, vt coercerentur à malis, vt subiuncta Apostoli mox verba declarant: *sed iniustus, & subditus, impijs, & peccatoribus, &c. confirmatur ex illis etiam verbis ad Galat. 3. Lex propter transgressores posita est: sed quamvis sit constituta propter nocentes, semel tamen posita alligat, & tenet omnes, & bonos, & malos, iustos, & iniustos.* Accidit enim, vt etiam leges humane sint conditæ propter aliquas hominum causas, quæ frequenter eueniunt: attamen leges semel positæ omnes in vniuersum adstringunt. Secundus sensus esse potest: Lex non est posita iusto; quasi hoc velit Apostolus: iusti per Christum amplius non sunt sub lege Mosis, & veterum cæremoniariarum, sub qua lege Iudæi antea concludebantur. At verò Iusti nomine, tunc accipere oportet eum qui adeptus est beneficio Dei iustitiam per Christum. Iusti enim ante Christi aduentum apud Hebræos veteri lege tenebantur. Tertius sensus est: iusto non est posita Lex, vt sub ea, nimirum tanquam sub pedagogo quodam contineatur. Nam Paulus ad Galat. 3. testatur: Iudæos esse sub lege veteri custoditos tanquam sub pedagogo, quo dirigerentur in bonis, & abducerentur à malis: donec patefacta Christi fides esset. Iusto igitur, inquit, vt significet, iusto per Christum, amplius lex, quæcunque sit illa, non est veluti pedagogus coercens, & deterrens à malo, & ad bonum impellens, quoniam Spiritu charitatis per Spiritum sanctum infusa, in bonum iustus dirigitur, & à malis studijs, & actibus auocatur.

Tertio obijciuntur dictum Apostoli ad Galatas 5. *si spiritu ducimini, non estis sub lege,* quod Hieronymus exponit in hunc modum: *liberi estis à iugo legalium cæremoniariarum.* Sed mihi magis probatur Augustini sensus, qui appellatione legis, omnem legem in vniuersum intelligit, vt videtur Paulus accipere; cum ait, *Non estis sub lege,* tanquam diceret: *Non tanquam serui metu poenæ, quod bonum est, præstitis, sed Spiritu charitatis: nam sub lege esse apud Paulum, est idem, quod vrgeri, premi, & adigi legis poenæ ad aliquid faciendum. at iustum ad bene viuendum, non poenæ metus; sed charitas allicit, inuitat, seducit, ac mouet.* Alj verò interpretantur: *Non estis sub lege, nimirum accusante, & condemnante vos, eo quòd per gratiam Christi salui facti estis, & vires*

consequuntur

consequuti estis ad bene agendum. At verò Paulus. 1. ad Cor. 9. illud sub lege, aliter accipit, cum ait: factus sum ijs, qui sub lege sum; quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem. Est periphrasis qua vitatur Paulus ad ludæos nominandos. eos enim esse dicit sub lege; sicut contra, eos, qui sunt sine lege, vocat Gentes. Postremò, obijcit id, quod Deuter. 4. habetur: Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo; & Prouerb. 30. Omnis sermo Dei ignis, &c. Ne addas quicquam verbis illius, ne arguaris. ad Gal. 1. Sed licei nos, aut Angelus de celo Euangelizet vobis, praterquam quod Euangelizauimus vobis; anathema sit. Respondeo: illud dicitur addi, & adijci quod est Dei legi contrarium: at verò id, quod dicitur ad maiorem, & pleniorum diuinæ legis obseruationem, explicationem, minime censetur illi contrarium, quoniam ad rem, & intelligentiam ipsius legis conducit.

Secundò queritur, An lex humana possit conscientias hominum alligare, ita ut eius violatio lethalem culpam inducat? Gerson tract. de viua spirituali. lect. 4. 10. seu parte. 3. tradidit nulla lege humana, immò nec etiam naturali ita conscientias hominum teneri, ut lethale peccatum sit, si contra eam fiat, nisi ea lex ortum habeat à lege diuina, cuius solius violatio lethali culpæ tribuitur. Cuius auctoris sententia est aliquantulum obscura, & propterea quidam existimant eam solo nomine differre, à communi cæterorum theologorum sententia. Sotus verò lib. 1. de iust. q. 6. ar. 4. purat parum, aut nihil distingui à refutata paulò ante hæreticorum sententia. Enimuerò si rectè expendatur, cum hæresi Lutherana minimè conuenit. Gerson enim sententia est, lege humana nõ adstringi conscientiam, nisi in his, quæ constituit declarando legem diuinam, vel certò definiendo tempus, aut locum, & certas alias circumstantias, quas lex diuina absolute, & simpliciter non determinat. Si autem sint res simpliciter se aliter habentes, tunc lex humana non habet vim, & auctoritatem alligandi conscientiam. Ex quo Gerson colligit primò, præceptum ieiunii seruandi certis temporibus ab Ecclesia indicta, & colendi religiosè dies festos, & in his sacrum audiendi, & quotannis sacerdoti confitendi peccata, & in Paschate sacrosanctam Eucharistiam suscipiendi, & fructuum collectorum decimam partem Ecclesie ministris soluendi, & excommunicatorum consortium deuitandi, & pendendi debita Regibus atque Principibus tributa, & id genus alia, adstringere hominum conscientias, quoniam hæc singula originem ducunt à Legge diuina. Secundo, ait, omnia præcepta Ecclesie, censuras, & pœnas Ecclesiasticas irrogantia in ijs rebus, quæ pertinent ad cultum, honorem, venerationem, & administrationem rerum spiritualium, habere vim alligandi conscientias. Tertio: excommunicationes, quibus Ecclesiarum Antistes homines sibi subiectos afficiunt ob peccata, in commodis ac bonis temporalibus admitta: quales, inquit, multe sunt, nullam auctoritatem habere alligandi conscientias. Hæc omnia Gerson conatur ostendere ex eo, quòd iuris diuini est absolute, & simpliciter; Diuinis obsequijs studere aliquo tempore vel loco. Et quia ius Diuinum nullum ad id cer-

tum tempus constituit, liberum reliquit, ut Ecclesie auctoritate statueretur. Pari modo, iuris diuini est temperato cibo, & potu uti; peccata sacerdoti cõfiteri, Ecclesie ministros alere, Reipublicæ Magistratus, & principes iuri. At verò Ecclesia, vel Respublica in his omnib, vel tempus, vel locum, vel personam, vel alias circumstantias definit. Præterea, data, inquit, est Ecclesie potestas contumaces arcendi à sacris, & ab Ecclesiastica communione excludendi, ab officio remouendi, dignitate priuandi, nimirum in ijs, quæ ad salutem spiritualem animarum pertinent; non autem in ijs, quæ ad lites temporales dirimendas, & terrena bona recuperanda spectant.

Verum quicquid velit sibi Gersonis opinio, communi Theologorum consensu refellitur, eorum nempe, qui post ipsum scripserunt. Eam enim refutant. Gabr. 4. d. 16. q. 3. ar. 1. not. 6. vbi citat. S. Tho. Bonau. Ioan. Andr. Dominicum, Abbat. Bartol. & ait oppositam sententiam esse irrationabilem, & periculosam. Almai. de potesta. Ecclesie. 12. & Mai. 3. d. 37. q. 10. Adria. quodl. 2. concl. 2. Victo. relect. de potesta. ciu. n. 15. & seg. Sot. li. 1. de iust. q. 6. ar. 4. Castr. li. 1. de lege pena. ca. 4. & profecto iure optimo rejicitur; quia omnis lex hoc ipso, quòd est iusta, cum recta ratione conuenit, & proinde ea tenemur, & ligamur. Rursus in matrimonijs, & sponsalibus aliquos cõsanguinitatis, & affinitatis gradus Ecclesia interdixit, qui tamen iure diuino damnati nõ erant. Præterea, lex humana, si iusta sit, communi bono, & saluti prospicit; ergo omnis lex iusta ortum habet ab eo, saltem iure diuino, quo salutem Reipublicæ communem priuato nostro commodo præferre debemus.

Cæterum his, quæ dicta sunt, quædam obijcit Gerson: Legislator, inquit, qui nõ potest pœnam constituere, nequit aliquid imperare; ita ut eius præcepti violatio eam pœnam mereatur. Verbi causa, ciuilis Princeps, quia non potest excommunicationis pœna quempiam afficere, proinde nihil potest inbere, pœnâ excommunicationis in eos qui non paruertint, conscientia. Ecclesiarum item Antistes nequeunt capere pœnâ nocentes plebæ; & propterea statuta sancire non possunt pœnâ capitis contemnentibus irrogata. Sed nulla hominum auctoritas potest pœnam æternam imponere, aut diuina gratia quempiam spoliare; ergo non potest conscientiam ita ligare suis legibus, ut earum violatio sit lethale peccatum. Respondeo, potestatem humanam ex institutione Dei habere, ut quempiam ita teneat, & alliget, ut si contra fecerit, sit æternæ pœnæ reus; non quidem directò, proximè, & per se, sed quia potest iustam legem ferre: & Lex eo ipso, quòd est iusta, cõ recta ratione cõgruit, & proinde cum diuina quoque ratione: quo fit, ut eiusmodi legis violatio sit grauis, & proinde culpæ lethali detur, & mereatur eo ipso pœnam æternam, quam Deus ipse exposcet, ac sumet. Princeps verò ciuilis, neque per se directò, neque indirectò potest quempiam pœna excommunicationis afficere, neque Ecclesie Præfectus pœna capitis aliquè punire. Secunda Gersonis obiectio est: Quoniam Ecclesia, inquit, non potest voluntatis actus internos cognoscere, eo ipso nequit eos prohibere, aut punire: Sed potestas humana non cognoscit pœnam æternam, & proinde eam non potest imponere. Respondeo,

penam aeternam non imponi ab homine: Sed is legem iustam condit, cuius violatio culpa grauis est, eoque ipso, poena aeterna digna: hanc autem sumit Deus de ijs omnibus, qui sese lethali peccato obstrinxerunt. **Tertia obiectio:** Quemadmodum si aegrotus medicus dicat hunc, vel illum cibum esse mortiferum, aegrotus debet eo cibo abstinere, non quod medicus eius conscientiam liget, nec quod aegrotus medico id sibi imperanti, vt superiori parere cogatur; sed eo, quod quisque iure naturali debeat suam vitam tueri, & seruare: at lex humana instar medici ostendit, quid sit agendum, quid fugiendum: non autem habet vim alligandi conscientiam. **Respondeo,** exemplum à Gesone productum nihil probare: quia medici solum est docere, quid in cibo, & potu sit salutare, quid noxium; & deinde aegrotus iure naturali compellitur noxia deuitare; at verò Legislatoris est non solum ostendere, docereque quid sit agendum, quid vitandum, sed etiam leges iustas ferre, quæ eo ipso quod iustæ sunt, hominum alligant conscientias.

Tertio queritur, An Lex civilis à Principe, vel Republica sancita, habeat vim obstruendi conscientiam, ita vt eius violatio sit lethalis? **Respondeo,** habere vim, & potestatem, quamuis quidam id negent. Nā siue Ecclesiastica siue civilis sit lex, eo ipso quod est iusta, eiusmodi vim, & auctoritatem habet. Animaduertendum tamen est aliquas esse leges civiles, & statuta auctoritate Magistratuum inferiorum edita, quæ civium conscientias minimè ligant: non quia ad id vim, & potestatem non habeant, sed quia ratione probabiliter credimus, Legislatores non eo animo, & voluntate cōdidisse, vt tenerent, & adstringerent: quales multas esse inferius apparebit. **Obijciēs:** Magistratus civilis solum est consulere communi pacis, & tranquillitatis commodo, & salutis; ergo non habet vim alligandi cōscientiam, ita vt eius violatio sit mortifera. **Nihil** argumento concluditur: quoniam directò, & proxime, per se, Magistratus civilis solum rationem habet salutis, & boni communis; & inde efficitur, vt legem communi salutis necessariam constituat: Ex quo deinde fit, vt qui eiusmodi legem perfringit, grauiter contra rectam rationem delinquat. **Secundò opponēs:** Multæ leges civiles sunt à Iuris peritis, vel Principibus Ethnicis constitutæ, qui hominum conscientias obligare non poterant; nihil enim de lethali peccato nouerant. **Respondeo,** Vt leges hominum cōscientias teneant, & alligent, satis esse, si sint iustæ, & Republicæ salutares. **Tertio obijciēs,** Ethnicos Legislatores non eo animo, & voluntate leges sanxisse, vt conscientias ligarent. **Respondeo,** hoc esse ex accidenti; at quæstio præsens non est facti quæstio, sed Iuris: nec enim tractamus, an civiles leges conscientias obstruant, sed an habeant vim, & potestatem alligandi: ita vt alligare queant.

Quartò queritur, An lex humana poenam constituens, conscientiam ita adstringat, & teneat, vt eius violatio sit peccatum. Tres opiniones inuenio: **prima** in vniuersum docet, nullam legem civilem poenam irrogantem, ita conscientiam tenere, vt eius violatio culpæ tribuatur. Ita sensit **I. mol.** in *c. cum contingat de iureiur. Felin.* in *c. 1. de sponsa-*

li. Calderin. quem citat **Abbas** in *rubr. de obser. ieiun. Nau.* in *manual. c. 23. n. 55. Secunda opinio* distinguit: Aut lex, inquit, quam poenalem appellant. Ecclesiastica, siue Civilis, est absolute, & simpliciter poenalis, aut mixta. Si mixta sit, ita conscientiam tenet, vt qui contra facit, culpam contrahat. Si verò sit simpliciter poenalis, violator eius nullam in culpam incurrit, poenam tamen à lege irrogatam meretur. Sic olim sensit **Henricus**, cui accessit **Angelus**, & post **Angelum**, **Alphonsus Castrensis**: id docet **Henr. quodlib. 3. q. 22. Angel. in obedientia q. 1. Alphons. Cast. lib. 2. de leg. pen. c. 9.** Ad quam rem plenius intelligendum, animaduertendum est, iuxta hanc opinionem, duplices esse leges poenales; alias quidem mixtas, eas nimirum, quæ primo aliquid fieri iubēt, aut prohibent, & deinde poenam cōstituant in eos, qui ipsis nō obtemperauerint. **Alias** verò esse simpliciter poenales, quæ nihil præcipiunt, aut vetant, sed solum poenam irrogant eis, qui certum aliquid fecerint. Sit exemplum: Potest statutum esse in Religiosorum ordinibus, vt qui fuerit locutus post certam horam, recitet quinque Psalmos: huiusmodi (inquit **Henricus**) statutum, est simpliciter poenale, quia nihil fieri iubet, aut prohibet. Si verò in hunc modum statuat: **Præcipimus**, aut prohibemus, ne quis post certam horam loquatur; quod si fuerit locutus, quinque Psalmos recitet: Statutum, est mixtum poenale, quia prohibet post certam horam loqui, & deinde loquenti poenam imponit, qua in eum animaduertitur. Sic *in l. 1. c. de mendicis vult. lib. 10.* Lex simpliciter poenalis constituitur in mendicantes ex otio, vel cupiditate citra egestatē. **Tertia opinio** in vniuersum ait, omnem legem humanam poenalem, siue Ecclesiasticam, siue civilem, cōscientiam constringere, ita vt eius violatio sit culpa, siue sit lex poenalis simpliciter, siue mixta. Ita **S. Tho. 1. 2. q. 86. a. 4. Sor. lib. de iust. q. 6. a. 4. Mai. 3. d. 37. quæst. 16. Adria. quodlib. 2. concl. 2. Panor. in rubr. de obserua. ieiun. Archid. Ioan. And. Gemin. citati à Siluest. in obedientia un. 3.** qui ita hanc sententiam probat, vt affirmet distinctionē **Henrici** de lege simpliciter poenali, & mixta, esse puerilem, & verbalem, vt ille ait, & non hominum sapientum: **ratio** huius opinionis est, quoniam lex eo ipso, quod iusta est, conscientiam tenet, ac ligat, nisi legis conditor aliud voluerit. Rursum, & rerum aliarum præcia lege taxata, cum eo ipso iusta sint, seruari debent; ergo & leges si iustæ fuerint, violari, & perfringi contra conscientiam nō possunt, nec sufficit, si dicas Principum, & Legislatorum civilium mentem non fuisse, vt leges hominum conscientias ligarent: nam satis est, si leges iustas ad populum ferant, & expressim non dicant, nolle se conscientias obstruere. Nec item satis est, si dicas, eo ipso, quo poenam tantum temporariam constituant in eos, qui legi nō paruerint, significasse, se nihil aliud voluisse, nisi vt poenam soluant; quoniam sufficit, si lex iusta sit, siue poenalis, siue secularis, nam, eo ipso, hominum conscientias tenet.

In hac cōtrouersia sanè graui, & difficili, quædam sunt omnibus comperta, quæ d. n. verò in opinione consistunt. **Primum** consistit inter Theologos, si leges, siue sint simpliciter poenales, siue mixtæ ex cōceptu, vel cū scandalo, & offensione aliorum

aliorum violentur; lethalem esse culpam, quia ipsa legis contemptio, vel offensio aliorum per se mortiferam continet culpam. Secundò, certum illud est, & exploratum omnibus, leges Canonicas, siue Ecclesiasticas, quæ irrogant poenam excommunicationis, suspensionis, interdictionis, depositionis, degradationis, irregularitatis, aut infamiae, ita conscientiam alligant, ut earum violatio culpæ tribuatur. Hoc autem intelligitur de irregularitate, quæ ex delicto contrahitur, & de suspensione, quæ quis ob delictum afficitur. Tertiò, id etiam cuique persuasum est, nullam legem humanam ligare conscientiam, si ablic Legislatoris animus, & voluntas obligandi ciues sibi subiectos: nam ut paulò ante dixi, ad vim, & potestatem legis requiritur Legislatoris animus, quo velit ea lege sibi ciues obstringere. Quartò, similiter in eo omnes consentiunt, leges humanas, tum Canonicas, tum ciuiles, si ob solam suspitionem, vel ut aiunt, præsumptionem delicti, sint latae, non habere vim obstringendi conscientiam: præsumptio enim, siue suspitio ad forum tantum iudiciale pertinet, non conscientiam. Quintò, id etiam compertum est, & indubitarum, leges, quæ solùm sunt conuentiones, & pacta, quæ alioqui conuentionales leges appellant, nõ alligare conscientiam, ita ut eius omisso sit in vicio, & culpa. Obijcies: conuentiones, & pacta inter homines iura obligant conscientias; ergò & leges cum conuentione, & pacto latae. Respondet, aliud esse, si conuenta, & pacto non serues; aliud si facias contra legem sub conditione latam: verbi gratia, Titius maritus reliquit bona sua Sempronie vxori ea conditione ne alteri nuberet. Semproniam verò alteri nupsit, in nubendo non peccauit, at si nupta retineat bona mariti demortui, peccat, quia conuenta violat, pactum non seruat. Item, conueni tecum, ut centum ex meis annuis redditibus habeas quotannis, si in Capitolium singulis annis Calendis Augusti ascenderit: si nõ ascendas, non peccas, at si conditioni non stans tibi sumas, & retineas centum quotannis ex meis annuis redditibus, peccas, quia conuenta nõ seruas. **QVÆRITUR**, quænam leges conuentiones, & pacta censentur? Respondeo, eas esse, quæ solent ex mutuo contrahentium consensu in contractibus apponi, & adijci. Item, quotiescunque aliqui legis condenda potestate carentes, inter sese de re aliqua paciscuntur, cuiusmodi sunt leges earum Sodalitatum, quæ Confraternitates vocantur, & aliquorum Collegiorum, quæ extruuntur, & dotantur ad communem multorum vitam sustentandam, aut studia literarum promouenda, tales etiam sunt testatorum conuentiones, quibus certis hominibus quædam bona ex testamento relinquunt, si certum quid effecerint; si minus, amittant ea bona. Sextò, illud quoque omnes consentunt, si Legislator expressè, vel tacitè significet velle, ut lex conscientiam alliget, ita ut eius violatio sit in culpa, eo ipso, eiusmodi legem vim habere, quoniam lex humana potest conscientiam adstringere. Ergò si Legislator suam mentem, & animum declarat expressè, vel tacitè, eo ipso, conscientiam tenet, ac ligat.

Quæ verò in opinione Doctorum consistunt, duo sunt, Primum, An quando Legislator suam men-

tem expressè, vel tacitè non exprimit, & poenam temporariam lege constituit, eo ipso, eiusmodi lex ita conscientiam adigat ad parendum, ut eius violatio sit in culpa. Secundum est, An lex humana, quæ nihil fieri iubet, aut verat, sed solùm poenam decernit his verbis: si quis hoc illud fecerit, hanc illamque poenam luat, subeat, aut contrahat, ita conscientiam alliget, ut qui ei non pareat, se peccato commaculet. De quibus duobus mihi longè probabilius videtur, leges humanas multam, & poenam interponentes, conscientiam ligare. Nam quòd leges eos, qui illas non seruant, poenis afficiant, nõ est, quòd Legislator nolit legis violatorem culpam contrahere, sed, eo, quòd metu poenæ velit omnes in officio continere. Nihilominus tamè si quis in his duobus opinionem contrariam sequutus fuerit, non videtur esse omnino condemnandus, cum eam sententiam graues alioqui Theologi, & canonici iuris interpretes sequantur. Et Caietan. in sum. præceptum. vers. Hinc etiam fit: hanc questionem tractans, tandem concludit: Transgressio, inquit, iuris positum humani, si non fiat ex contemptu, sed ex ignorantia quadam licet culpabili, aut ex apparenti quadam excusatione, non videtur esse lethale peccatum. Hæc Caietanus. Præterea, multa sunt leges Regiæ, vel Imperatoriæ, multa item statuta aliorum Principum, Ciuitatum, populorum, quarum legum violatio non videtur esse peccatum, huiusmodi sunt leges de lignis communibus non cædendis, de non venando, de non piscando, de non capiendis volucribus, vel feris, de non pascendis animantibus in communibus Republicæ pascuis, de non de ferendis noctu armis, de non vtendo hoc, vel illo genere vestiti, hac, vel illa pompa funebri, & id genus aliarum constitutiones, quæ ferri ad populum solent, poena in eos, qui nõ paruerint, constituta.

Quartò queritur, Ex quibus verbis possit inferri lege humana, ita conscientiam adstringi, ut eius violator in lethalem culpam incurrat. Hæc questionem agitarunt Anton. par. 2. tit. 4. cap. 2. Panor. in cap. nam concupiscentiam de consili. Cai. 2. 2. q. 156. ar. 9. ad 2. Syl. præceptum hum. 2. Armil. præceptum nu. 6. & 7. Tabien. lex q. 28. Nauar. in Man. cap. 23. num. 50. adde etiam Gabr. 4. dist. 16. q. 3. ar. 1. nota. 7. & sentus questionis est, ex quibus verbis præcisè, & per se, etiam si nihil aliud lex ipsa contineret, colligatur eum, qui contra legem facit, lethalter peccare. In qua difficile est certam aliquam regulam præscribere. Nihilominus tamen triplici ex capite possumus eam elicere. Primum, ex materia eius, quod lege imperatur: Secundò, ex verbis, quibus lex vtitur: Tertiò, ex poenis, quæ lege irrogantur ijs, qui non obtemperauerint. Primum igitur, ex materia rei imperatæ; ut si sit res grauis, nam si leuis sit, & exigua, legis violatio lethalis esse non potest, quamuis velit Legislator, ut qui non pareat, contrahat lethale peccatum. Porriò, legis materia grauis, aut leuis censetur ex ratione, quæ ad salutem Republicæ communem refertur. Verbi gratia, Vrget Rem publicam fames, & penuria annonæ ciues laborant, & propterea lex fertur, ut ciues, quibus abundè suppetit annona, iusto pretio vèdant, ne populus fame pereat: tunc materia legis eiusmodi, grauis reputatur. Similiter lege solet cõstitui, ne

medici sciiente peste absint ab oppidis: Item vt hostili premente bello, ciues vrbs portas, & muros defendant, & contra hostes se muniant: ne idem arma ad externos deferantur: ne extra prouinciam equi extrahatur. Item materia legis magna, vel parua habetur, pro varietate virtutum, in quibus actus imperati reponuntur: Vt si lex feratur de ijs, quæ pertinent ad charitatem, aut iustitiam, pietatem, & religionem tuendam, & seruandam. Abba. in cap. clerici officia, de vit. & hone. cleric. Ioan. Andr. in c. relatum, ne clerici. vel mona. Gemi. in ca. perpetua de elect. in 6. Sylu. preceptum n. 3. Secundo, ex verbis, quibus lex vitur, deduci potest, quantum vim lex habeat. Porro in iure Canonico quedam verba sunt communia, quæ obligationem grauem non continent, cuiusmodi verba sunt, Decerno, Statuo, Innouo, Ordino. Alia item sunt, quæ absolutè, & simpliciter, nisi aliquid aliud addatur, grauem obligationem minimè significant, vt Volumus, Intendimus, Mandamus. At verbum Precipio, Iubeo, Impero, Edico, ex communi omnium sententia, grauem obligationem continent: tale etiam est verbum Prohibeo, Inhibeo, Interdico, Veto: quamuis Caietanus de ijs etiam verbis dubitet & Nauar. in man. cap. 23. num. 50. doceat, nullum esse latinum verbum, quo significetur, si solum in lege ponatur, violatorem legis humanæ lethaliter peccare. At probabilius est grauem, vt diximus, obligationem hisce verbis significari: id enim colligi videtur ex Clementina Exini. de verborum significatione. Verbum, Debet, & Teneretur, Obligetur, Caietanus, & Nauar. aiunt significare obligationem legis, cuius violatio sit lethalis, vel venialis culpa. Verum alij sentiunt his verbis obligationem contineri: verbum, Debet, in legibus grauem obligationem significare testantur: Sylu. in l. 1. Armilla ex Gloss. in Clem. attendentes de stat. regular. & Gloss. in cap. propositur. de appellat. & Bart. in l. 3. C. de pigno. & in l. sepè ff. de offic. prefidis, quamquam aliquando consilium, non præceptum designat. Item hæc verba: In virtute sanctæ obedientiæ, quibus verbis ius Canonicum, & Religiosorum ordinem præfecti vt solent, grauem obligationem inducunt. Hæc item verba: Vi, aut virtute præstiti iurifurandi, aut voti facti, significant obligationem, cuius violatio sit lethalis. Eandem vim habent hæc verba: strictè Mandamus, Iniungimus, Ordinamus, Decernimus. Tertio, ex pœnis lege constitutis perspicitur grauis nec ne sit obligatio: Vt si in iure Canonico excommunicationis sententia lata, vel ferenda, & comminatoria, aut pœna depositionis, degradationis, Interdicti, infamiæ, maledictionis æternæ, vel indignationis omnipotentis Dei, statuatur. At suspensionis pœna aliquando ob venialem culpam imponitur teste Caie. in sum. suspensio. immò quando fertur interdicti sententia in vniuersitatem, Communitatem, siue Collegium, afficit etiam absentes, qui nihil peccauerunt, & præsentibus pariter infantes: vt docent Ioannes Andr. & Calderinus, quos citat, & sequitur Sylu. interdictum 2. nu. 13, & Rosell. interdictum 1. nu. 6. ad finem, & colligitur ex cap. si sententia, de semen. excom. in 6. vers. cum vero. Irregularitas cum ob delictum constituitur, non nisi ex lethali peccato contrahitur: Nisi ex homicidio fiat quis irregularis,

eò quòd det operâ rei veritæ, & interdictæ: nam tunc quamuis homicidium casu sequatur ob culpam nostram leuem, vel leuissimam, multorum est opinio, irregularitatem contrahi, Syl. homicidium 2. nu. 2. & q. 23. Angel. irregularitas 1. nu. 3. & 20. Tabien. irregularitas 1. nu. 5. Abb. cap. questum, de penit. & remis. Cai. 2. 2. q. 64. a. 8. & hoc fortassis idè est, vt videtur colligi ex cap. suscepimus. c. de cetero. cap. 1. nos. de homicidio, quia contrahitur ob defectum lenitatis. In iure autem Ciuili pœna capitis, seruitutis, aut perpetui carceris, aut publicationis bonorum, aut amissionis publici ministerij, & muneris, aut infamiæ, vel amputationis membri grauem denotat obligationem.

Sextò quæritur, An lex humana habeat potestatem alligandi conscientiam cù periculo mortis? Duæ sunt opiniones: Prima ait legibus humanis obstringi conscientiam etiam cum vite discrimine. Adria. 4. de clauib. q. 4. f. octaua exceptio. Caie. 1. 2. q. 96. art. 4. ita sentierunt: cuius quoque sententiæ videntur esse Canonici iuris interpretes in ca. sacris, De ijs, quæ vi metusue causa sunt, Innocentius, Hostiensis, Ioannes Andreas, Abbas, & alij. Eo argumento ducuntur, quod sumitur ex cap. sacris, vbi dicitur, non excusari à peccato eum, qui excommunicato sese adiungit quo cuncte metu: excusari tamen, si per vim eo vitur in vite officij. Et subiungitur ratio: quia ob nulli, inquit, metum est lethale peccatum committendum. Quasi dicat, Princeps, vel Respublica potest aliquid iubere etiam cum mortis periculo faciendum. Secunda opinio docet, legem humanam posse quidem conscientiam ligare etiam cum mortis periculo, nõquam tamen ita seuerè obligationem inducere. Sic Gab. Mai. Almai. Sor. Angel. Syl. Rosell. Nauar. supra citati lib. 1. cap. 11. questio. 1. Vera opinio sit probabilior, & verior, primo libro docui. cap. 11. questio. 1. vbi de hac tota controuersia fusius disputauit.

Septimò quæritur, An Monachus Carthusiensis possit, & debeat vesci carnibus, vt euitet mortis periculum, quod alioqui citra dubitationem incurreret? Hæc quæstione tractauit Gers. in tract. de abstinent. Carthuf. Mai. 4. d. 38. q. 24. Mart. in quest. de abstinent. Victo. in relect. de temperan. n. 8. attingit Med. in tract. de ieiun. quest. 13. in 4. argumen. Ioannes Andreas in cap. consilium de obseruatione ieiuniorum. Antonius Butrius, Petrus Ancharanus, & Cardinalis in eodem cap. consilium. Occasione propositæ quæstionis, Gerson, & alij quidam Theologi duo in dubium vocarunt. Primum, An liceat constitutionem edere, qua cupiam carniū vsu in vniuersum interdicatur, qualis fertur esse Carthusiensis instituti Regula. Secundum, An Monachis carni vsu in vniuersum lege, & constitutione interdicto, liceat eas edere, certo mortis periculo imminente? Quorundam fuit opinio non posse de ea re legem generatim, & vniuersè constitui, & ea lata nihilominus iure naturali singulos compelli ad vescendum carnibus, si id ad vitam tuendam remedium necessarium iudicetur. Vtrumque probant: quia lex humana ferri nequit contra id, quod naturale ius præcipit, at iure naturali vitam tueri, & conseruare debemus, ad quâ rem vsus carniū aliquando est necessarius. Deindè, si, cum vsus carniū remedium est ad vi-

tam tuendam necessariū, Titius id negligeret, aut respueret, seipsum videretur occidere. Cōtra alij censent, & posse lege humana in viuensū carniū vsum vetari: & ea lege constituta, licere cuique, etiam cum probabili vitæ discrimine à carnibus abstinere. Eo tempore, quo Ioannes Andreas vivebat, quidam statutum Carthusiensium penitus improbant, vt iuri naturali contrarium: quam sententiam, inquit idem Andreas, quidam medicus, & philosophus insignis, vt falsam, temerariam, & hæresim sapientem, edito opusculo confutauit. Medicum, & Philosophum nominat Arnaldum Villanouanum. Sed sciendum est Arnaldum Villanouanum medicum tunc temporis, vt quorundam aliorum librorum auctorem, in quibus hæreses iam ante damnatæ continebantur, duorum iudicium sententia condemnatum fuisse in Cathalonica Aragoniæ provincia teste Eymérico in Directo. Inquisit. p. 2. q. 11. & q. 28. à quo acceperunt Bernardus Luxemburgus in Catalog. hæret. lib. 2. verbo. Arnaldus, & Præcol. de vitis, & sectis heresi. lib. 1. cap. 69.

In hac controuersia primo animaduertendum est, legem iustam eam non esse, quæ expressim prohiberet vesci carnibus, eo etiam tempore, & reum euentu, quo eiusmodi cibus esset remedium ad vitam tuendam necessariū: nam eiusmodi lex aperte cum naturali iure pugnaret. Deinde, fas esse legem statueri, qua vniuersè certo personarum generi vsu carniū interdicatur: & talis est Carthusiensium Monachorum regula: ea enim generatim tantum non speciatim carniū vsum vetat, ac tollit. Hoc autem posse iusta conscientia per legem constitui, ratio ipsa videtur ostendere, quoniam propter corporis macerationem, castigatio nemque sensuum: ad vitæ itidem ante malè actæ penitentiam salutarem agendam, & propter libidinis illecebras reprimendas, denique propter virtutum religiosarum exercitationem, licet Religiosis constitutionem, siue legem præscribere, qua carniū vsum in totum abdicetur: hoc enim non est vitæ tuendæ curam abijcere, sed virtutis, & vitæ spiritualis profectum curare. Sic enim plerique religiosè, & sanctè à vino, & alijs suauioribus, & à quocunque meliori vitæ vsu etiam morbo laborantes, ac infirma, & incommoda valetudine afflicti abstinerunt, & abstinent in perpetuum, vt in virtutis studium incumbant. Item iure, & tuta conscientia multi durius vitæ genus sectantur, & retinent, vt religiosè viuant. Obijcies contra, perindè esse, si tibi subito vitam adimas, aut paulatim diminuas. Respondeo: Quando quis hæc, & alia similia eo animo faceret, vt se paulatim vita priuaret, malè proculdubio factitaret: sibi enim mortem conscisceret. Item, si eo etiam casu hæc susciperet, quo certò, & euidenter constaret, paululum aliquando relaxari animum debere, vt vitam conseruet, benè ageret: malè itidem faceret, si ob nullum bonum finem sibi propositum hæc, & alia similia sustineret. At verò nihil mali est, si hæc quispiam faciat ob virtutis officium obeundum: tunc enim non directò, & proximè sibi vitam ex toto, vel ex parte adimit, sed se in virtutum studio, & cursu exercet. Tertio, dubitandum non est, quin iusta sit, & rationi quoque consentanea Monachorum

Carthusiensium Regula, qua in eo religiosæ vitæ instituto edendum carniū vsus in totum est interdictus: id enim cum viuendi professione, & more suscepto maximè cōueniens est, præsertim cum non pauca mirabilia diuinitus effecta referantur, quibus talis Regula comprobatur.

His prænotatis, dicendum mihi videtur, cuiusque Monacho Carthusiensi licet carnibus abstinere etiam cum probabili vitæ discrimine, quotiescumque id fecerit ob alicuius virtutis officium tuendum, retinendum, aut iam ante intermissum reuocandum: videlicet ad evitandum scandalū, & offensionem aliorum, ad conseruandam religiosæ disciplinæ consuetudinem, institutum, & Regulā, ne relaxatione paulatim languescat, decedat, ac pereat. Solet enim vitæ religiosæ (quæ humana fragilitas est) disciplina, sensim minui, & eneruari, & sepe instituti, & Regulæ relaxatio ad casus etiam iure vetitos extenditur, & trahitur. Cuique item licet ob virtutis officium permittere, vt sibi ad vitæ vsus necessaria subtrahantur. Præterea, iuxta cōmunem Theologorum sententiam, licet singulis vitam periculo exponere pro amico tuendo, item fas est cuique, tabulam in naufragio relinquere, vt patris sui, vel Principis, vel egregij viri vitam conseruet, vt Sotus docet Victoriam sequutus. lib. 5. de iust. & iure q. 1. art. 8. ad 1. si nondum filius tabulam cœperit, cum posset eam commodè capere, licet & nobis manere in carceribus cū probabili vitæ discrimine, vt amicos tueamur: ergò licet etiam nobis à carnibus abstinere ob multa virtutum officia.

Si verò nullū sit huiusmodi virtutis opus, mihi videtur, Carthusiensem Monachum adstringis ita vt iure ipso naturali compellatur ad vescendum carniū imminente certo, & euidenti, aut etiam probabili vitæ periculo. Vt si solus sit in deserta solitudine, nec quid aliud ad edendum habeat præter carnes, & fame labore, ac pereat, debet tunc carnes edere, ne intereat, nam in similibus alijs casibus id quoque dicimus. Exemplum sit: Præceptum mihi est, ne domo exeam; Si verò non exiero, domus incendio absumatur, debeo egredi, ne incēdar, ac peream. Item, si alius incurrat periculum incidendi in foueam, in quam lapsus interibit, nec adsit alius, qui illum possit ab eo periculo liberare, nisi ego: charitatis lege compellor ad eum eripiendum, etiam si mihi sit domo exeundum. Postremò, votum, & iusiurandum factum, aut præstitum interpretatur obligationem non parere, cum certum, & euidēs, aut sanè probabile vitæ periculum imminet: ergò lex humana vi, & potestate caret, quando impendet vitæ discrimen, nec est vllum virtutis officium, ob quod obseruari possit, ac debeat. Victoria quem sequitur Ledesma. 4. p. 2. q. 17. ar. 6. dub. 5. docet etiam in hoc casu Carthusiensem monachum tuta conscientia posse carnibus abstinere: vt legem seruet.

Cap. VII.

De potestate legis humane pœnam in reos constituentis,

Primo queritur, An lex pœnam irrogans, ita alij per in foro conscientie reos, vt pœnam ipsam